

Нсрац

**ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ З ПЕДАГОГІЧНОЮ
ПРАКТИКОЮ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Л. Г. Кайдалова, О. О. Романовська, Н. В. Науменко

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ З ПЕДАГОГІЧНОЮ ПРАКТИКОЮ

Методичні рекомендації до практичних та семінарських
занять для аспірантів

Харків
НФаУ
2021

УДК
К-15

*Рекомендовано ЦМК Національного фармацевтичного
університету (протокол № 5 від 14.06.2021 р.)*

Рецензенти: *Штефан Л.А.* - доктор пед. наук, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Кайдалова Л. Г., Романовська О. О., Науменко Н. В.

Педагогіка вищої школи з педагогічною практикою : метод. рек. до практичних та семінарських занять для аспірантів / Л.Г. Кайдалова, О. О. Романовська, Н. В. Науменко – Х.: Вид-во НФаУ, 2021. – 46 с.

У методичних рекомендаціях представлено основні положення та вимоги щодо організації, змісту практичних та семінарських занять аспірантів .

Матеріал подано відповідно до навчальної програми з педагогіки вищої школи з педагогічною практикою для аспірантів. Завдання складені з урахуванням вимог до формування професійної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти..

Методичні рекомендації призначені для аспірантів спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація» «Фармація».

УДК 371. 100

© Кайдалова Л. Г.
Романовська О. О.
Науменко Н. В., 2021
© НФаУ, 2021

ВСТУП

Навчальна дисципліна **«Педагогіка вищої школи з педагогічною практикою»** є обов'язковою та спрямована на опанування аспірантами PhD теоретичними засадами навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти в процесі викладання навчальних дисциплін у закладах вищої освіти. Педагогічна практика є складовою частиною професійної підготовки аспірантів і завершальним етапом їхньої практичної підготовки до науково-педагогічної діяльності.

Метою викладання навчальної дисципліни **«Педагогіка вищої школи з педагогічною практикою»** є забезпечення процесу психолого-педагогічної підготовки аспірантів до викладацької діяльності, а саме: формування професійно-педагогічної компетентності та розвиток науково-дослідницьких умінь; оволодіння інноваційними формами, методами і засобами організації освітнього процесу в умовах закладу вищої освіти; оволодіння педагогічними технологіями; усвідомлення значущості наукових знань, отриманих у процесі теоретичної підготовки; формування умінь розв'язання практичних завдань, які виникають перед викладачами-дослідниками; розвиток творчої ініціативи; закріплення умінь та навичок наукового дослідження в конкретній професійній діяльності; формування педагогічної майстерності.

Основними **завданнями** навчальної дисципліни **«Педагогіка вищої школи з педагогічною практикою»** є:

– знайомство з державними освітніми стандартами і навчальними програмами відповідних дисциплін, основами методики проектування навчального курсу поз однієї з фахових дисциплін основної освітньої програми, яка реалізується на профільній кафедрі;

– розкриття змісту основних педагогічних категорій, а саме: вища школа, педагогіка вищої школи, вимоги до організації педагогічного процесу у закладі вищої освіти, зміст, методи, форми роботи зі здобувачами освіти, контроль та оцінювання їхніх навчальних досягнень;

– опанування основ науково-методичної роботи, придбання умінь структурування і методично грамотного перетворення наукового знання в навчальний матеріал; володіння освітніми технологіями;

– формування вміння постановки навчально-виховних цілей, вибору форми організації навчання, використання різних форм та методів організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти;

– запровадження педагогічних технологій у закладі вищої освіти з урахуванням особливостей навчальної дисципліни;

– Планування та організація освітнього процесу за спеціальним курсом на прикладі однієї з професійно орієнтованих дисциплін, що реалізуються на профільній кафедрі;

– відвідування та аналіз лекцій, семінарів, лабораторних занять викладачів НФаУ профільних кафедр, за якими закріплені аспіранти;

– формування педагогічної майстерності викладача;

– підготовка звітної документації.

Дисципліна **«Педагогіка вищої школи з педагогічною практикою»** забезпечує набуття здобувачами освіти компетентностей:

інтегральна – здатність розв’язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній фармацевтичній діяльності із застосуванням положень, теорій та методів фундаментальних, хімічних, технологічних, біомедичних та соціально-економічних наук; інтегрувати знання та вирішувати складні питання, формулювати судження за недостатньої або обмеженої інформації; ясно і недвозначно доносити свої висновки та знання, розумно їх обґрунтовуючи, до фахової та не фахової аудиторії.

загальні:

ЗК 1. Здатність до формування підходів до системного наукового пізнання через методологію наукових досліджень, використання принципів професійної етики.

ЗК 4. Здатність налагоджувати міжнародне наукове співробітництво з урахуванням сучасних тенденцій розвитку науки та освіти, брати участь у наукових та освітніх групах міжсекторальної інтеграції.

ЗК 6. Здатність до адаптації та дій при зміні наукових та освітніх парадигм, сприяння технологічному, соціальному та культурному прогресу в академічному і професійному контексті з метою розвитку «суспільства знань».

спеціальні (фахові, предметні):

ФК 6. Здатність здійснювати навчальну, педагогічну, організаційну діяльність у сфері вищої фармацевтичної освіти з урахуванням сучасних світових тенденцій та надбань у вищій освіті.

ФК 7. Здатність проявляти лідерські якості та ініціювати реалізацію інноваційних наукових проєктів у галузі охорони здоров'я та вищої освіти.

Програмні результати навчання:

ПРН 2. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми у фармації державною та/або іноземною (англійською) мовами, кваліфіковано відобразити результати досліджень у наукових публікаціях у фахових міжнародних наукових виданнях.

ПРН 8. Глибоко розуміти загальні принципи та методи фармацевтичних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері фармації та у викладацькій практиці.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, 3 кредити ECTS.

1. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Організація освітнього процесу у ЗВО
Тема 1. Установча конференція
Тема 2. Загальна характеристика освітнього процесу та його організація
Тема 3. Форми і методи навчання у закладі вищої освіти
Тема 4. Сучасні освітні технології
Контроль засвоєння змістового модуля 1
Змістовий модуль 2. Викладацька практика
Тема 5. Навчально-методична робота в системі педагогічної діяльності викладача
Тема 6. Професійна педагогічна діяльність викладача вищої школи
Тема 7. Педагогічна майстерність викладача ЗВО
Тема 8. Підсумкова конференція і захист практики
Контроль засвоєння змістового модуля 2
Підсумковий модульний контроль

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		
		Денна форма	Вечірня форма	Заочна форма
1	Тема 1. Установча конференція	2	2	-
2	Тема 2. Загальна характеристика освітнього процесу та його організація	2	2	1
3	Тема 3. Форми і методи навчання у закладів вищої освіти	4	4	1
4	Тема 4. Сучасні освітні технології	4	4	2
5	Контроль засвоєння змістового модуля 1	2	2	2
6	Тема 5. Навчально-методична робота в системі педагогічної діяльності викладача	-	-	-
7	Тема 6. Професійна педагогічна діяльність викладача вищої школи	-	-	-
8	Тема 7. Педагогічна майстерність викладача ЗВО	-	-	-
9	Тема 8. Підсумкова конференція і захист практики	-	-	-
10	Контроль засвоєння змістового модуля 2	-	-	-
11	Підсумковий модульний контроль	-	-	-
Усього годин		14	14	6

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		
		Денна форма	Вечірня форма	Заочна форма
1	Тема 1. Установча конференція	-	-	-
2	Тема 2. Загальна характеристика освітнього процесу та його організація	-	-	-
3	Тема 3. Форми і методи навчання у закладі вищої освіти	-	-	-
4	Тема 4. Сучасні освітні технології	-	-	-
5	Контроль засвоєння змістового модуля 1	-	-	-
6	Тема 5. Навчально-методична робота в системі педагогічної діяльності викладача	2	2	-
7	Тема 6. Професійна педагогічна діяльність викладача вищої школи	2	2	2
8	Тема 7. Педагогічна майстерність викладача ВНЗ	2	2	-
9	Тема 8. Підсумкова конференція і захист практики	2	2	-
10	Контроль засвоєння змістового модуля 2	2	2	2
11	Підсумковий модульний контроль	2	2	2
Усього годин		12	12	6

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

ТЕМА 1: Установча конференція

Ціль заняття: знати мету, предмет, завдання та компетентності, якими має оволодіти здобувач освіти під час вивчення навчальної дисципліни; знати Закон України «Про вищу освіту»; вміти визначати особливості професійної підготовки за різними кваліфікаційними рівнями.

Питання для обговорення:

1. Загальні положення з педагогічної практики.
2. Організація та керівництво педагогічною практикою аспірантів.
3. Зміст педагогічної практики та види роботи.
4. Звітні документи з педагогічної практики.

Методичні рекомендації

Ознайомтесь з нормативно-правовим забезпеченням освітнього процесу України. Опрацюйте Закон України «Про вищу освіту», стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. Виділіть основні моменти, зверніть увагу на особливості впровадження в Україні ступеневої освіти, яка забезпечує практичну підготовку фахівців за кваліфікаційними рівнями «молодший бакалавр», «бакалавр», «магістр», «доктор філософії», «доктор наук».

Підготуватися до проведення «Круглого столу» на тему: «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки»

Хід заняття:

Завдання 1. Ознайомитися з загальними положеннями з педагогічної практики. За підсумками проходження педагогічної практики аспірант подає звіт з практики, який включає:

1. *Індивідуальний план педагогічної практики*
2. *Щоденник педагогічної практики*
3. *Звіт про проходження педагогічної практики*
4. *План-конспект лекції*
5. *Методичні розробки практичного, семінарського заняття.*

(див. Додатки)

Завдання 2. Провести «Круглий стіл» та обговорити питання:

1. Стратегія розвитку вищої освіти України на 2021-2031 роки.
2. Основні тенденції та проблеми розвитку системи вищої освіти в Україні.
3. Світові тренди розвитку вищої освіти.
4. Аналіз можливостей та ризиків розвитку вищої освіти в Україні.
5. Стратегічні, операційні цілі та завдання розвитку вищої освіти України до 2031 року.
6. Механізми та етапи реалізації стратегії.
7. Вища фармацевтична освіта в Україні та країнах світу.

Список літературних джерел

1. Вхідження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторингове дослідження : аналіт. звіт / Міжнар. благод. Фонд. «Міжнар. Фонд досліджень освітньої політики» ; кер. авт. кол. Т. В. Фініков. – Київ : Таксон, 2012. – 55 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Кайдалова, Л. Г. Професійна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах : монографія / Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2010. – 364 с.
4. Кіржнер, Л. О. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Л. О. Кіржнер, Т. І. Лепейко. – Харків : ХНЕУ, 2006. – 96 с.
5. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Пед. думка, 2016. – 448 с.
6. Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukova-diyalnistu-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
7. Педагогічна практика аспірантів : метод. рек. для аспірантів / В. П. Черних [та ін.]. – Харків : НФаУ, 2012. – 24 с.

8. Перелік наукових спеціальностей [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 р. № 1057 (зі змінами). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
9. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : закон України» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
10. Сайт «Аспірант України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mi/intranet/aspirant.com.ua/> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
11. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
12. Таланова, Ж. В. Підходи до розроблення галузевих рамок кваліфікацій в Європейському просторі вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://212.111.196.8:8081/dlc/24_25102013/talanova (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
13. Татур, Ю. Г. Высшее образование: методология и опыт проектирования. [Электронный ресурс] : учеб.-метод. пособие. – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/365203/read> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.

ТЕМА 2. Загальна характеристика освітнього процесу та його організація

Ціль заняття: знати сутність освітнього процесу у ЗВО; вміти формулювати основні функції та принципи навчання; вміти визначати навчальні цілі відповідно до таксономії освітніх цілей за Б. Блумом.

Питання для обговорення:

1. Сутність та структурні компоненти освітнього процесу.
2. Функції та принципи навчання.

3. Таксономія освітніх цілей за Б. Блумом.

Методичні рекомендації

Підготуватися до проведення круглого столу «Освітній процес у ЗВО».

При вивченні теми зверніть увагу на взаємозв'язок компонентів навчально-виховного процесу: мета і завдання, форми, методи і засоби навчання, самостійна робота студентів, контроль навчальних досягнень студентів. Потрібно визначити особливості викладання й учіння як складових навчання. Визначити чинники, що впливають на якість навчально-виховного процесу.

Істотним у вивченні даної теми є засвоєння основних дидактичних принципів, які стають орієнтиром для визначення змісту, засобів, форм і методів організації навчання у вищій школі. Визначити функції навчання. Розглянути та охарактеризувати основні принципи навчання: науковості, доступності, активності та самостійності, систематичності та послідовності, свідомості, ґрунтовності, індивідуалізації навчання, професійного спрямування навчально-виховного процесу, зв'язку навчання з практикою.

Звернути увагу на розробку загальних способів і правил чіткого формулювання та впорядкування педагогічних цілей за Б. Блумом. Акцентувати увагу на цілях навчання у когнітивній сфері, які можуть бути виражені через такі елементи засвоєння: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез і оцінка.

1. *Знання.* Ця категорія означає запам'ятовування та відтворення матеріалу, який вивчається. Це запам'ятовування і відтворення термінів, конкретних фактів, методів і процедур, основних понять, правил, принципів, цілісних теорій.

2. *Розуміння.* Це здатність людини встановлювати зв'язок одного матеріалу з іншим, перетворювати його із однієї форми вираження в іншу, переводити його з однієї "мови" на іншу (наприклад, зі словесної у графічну, математичну і навпаки). Як показник розуміння може також бути інтерпретація матеріалу учнем (пояснення, короткий виклад), прогнозування майбутніх наслідків, що впливають із наявних даних.

3. *Застосування.* Означає уміння використовувати вивчений матеріал у конкретних умовах і нових ситуаціях. Сюди входить застосування правил,

методів, уміння розбивати матеріал на складові поняття, законів, принципів, теорій.

4. *Аналіз.* Виділення частин цілого, виявлення взаємозв'язку між ними, осмислення принципів організації цілого. Навчальні результати характеризуються осмисленням не тільки змісту навчального матеріалу, а і його внутрішньої структури.

Студент, який добре оволодів цією категорією навчальних цілей, бачить помилки й огріхи в логіці міркувань, бачить різницю між фактами і наслідками, оцінює значимість даних.

5. *Синтез.* Вміння комбінувати елементи, щоб одержати ціле з новою системною властивістю. Таким новим продуктом може бути повідомлення, план дій, нова схема тощо.

6. *Оцінка.* Вміння оцінювати значення того чи іншого матеріалу для конкретної мети. Судження і умовиводи студента мають засновуватися на чітких критеріях. Студент оцінює логіку побудови матеріалу у вигляді письмового тексту, оцінює відповідність висновків уже даним і т.д.

Хід заняття:

Провести круглий стіл з теми «*Освітній процес у ЗВО*» та розглянути питання:

1. Який існує взаємозв'язок між основними компонентами освітнього процесу: «правила навчання», «принципи навчання», «закони навчання», «закономірності навчання». Встановити логічну послідовність понять. Обґрунтувати відповідь.
2. На основі Закону України «Про вищу освіту» визначте принципи освіти. Проаналізуйте, якою мірою і якими шляхами реалізуються у нашій державі вимоги принципів освіти.
3. Які педагогічні умови реалізації принципів навчання у професійній діяльності?
4. Обґрунтуйте дотримання сучасних дидактичних принципів навчання відповідно до вимог держави та суспільства до підготовки майбутніх фахівців.
5. Обґрунтуйте значущість принципу створення ситуації успіху в навчанні, які правила його реалізації?

6. Розкрийте сутність таксономії навчальних цілей за Б.Блумом, Б. Немерко та Д. Толінгеровою та поясніть, чому таксономія Б. Блума є загальноновживаною.

Список літературних джерел

1. Волкова, Н. П. Педагогіка вищої школи : посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Н. П. Волкова. – Київ : Академія, 2006. – 576 с.
2. Кіржнер, Л. О. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Л. О. Кіржнер, Т. І. Лепейко. – Харків : ХНЕУ, 2006. – 96 с.
3. Кузьминський, А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьминський. – Київ : Знання, 2006. – 456 с.
4. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / за ред. В. І. Лозової. – 2-ге вид., допов. і випр. – Харків : ОВС, 2010. – 480 с.
5. Лутаєва, Т. В. Педагогічна культура : навч. посіб. / Т. В. Лутаєва, Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2013. – 156 с.
6. Лутаєва, Т. В. Світовий досвід і тенденції розвитку університетської освіти : навч. посіб. для студентів, аспірантів та викл. вищ. навч. закл. / Т. В. Лутаєва, Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2015. – 168 с.
7. Нагаєв, В. М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / В. М. Нагаєв. – Київ : Центр учбової літ., 2007. – 232 с.
8. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Пед. думка, 2016. – 448 с.
9. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курланд [та ін.]. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Київ : Знання, 2007. – 495 с.
10. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrainy-pro-vyschu-osvitu> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
11. Фіцула, М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студентів вищ. пед. закл. освіти / М. М. Фіцула. – Київ : Академія, 2002. – 528 с.
12. Хрестоматія з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / В. І. Лозова, А. В. Троцько, О. М. Іонова, С. Т. Золотухіна. – Харків : Віровець А. П. : Апостроф, 2011. – 408 с.

ТЕМА 3. Форми і методи навчання у закладі вищої освіти

Ціль заняття: знати форми організації освітньої діяльності в ЗВО та методи навчання; вміти визначати класифікації методів навчання, форми та види самостійної роботи здобувачів освіти, форми та методи контролю; вміти порівнювати зміст, мету та завдання лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять.

Питання для обговорення:

1. Форми організації освітньої діяльності здобувачів освіти.
2. Підходи до класифікації методів навчання.
3. Лекційні, семінарські, практичні й лабораторні заняття: мета, функції, види, умови ефективності проведення.
4. Форми та види самостійної роботи студентів.
5. Методи і форми контролю.

Методичні рекомендації

Підготуватися до дискусії на тему «Методи навчання у вищій школі». Охарактеризуйте традиційні підходи до класифікації методів навчання: за джерелом знань (словесні, наочні, практичні); за характером логіки пізнання (аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний); за рівнем самостійної розумової діяльності (проблемний, частково-пошуковий, дослідницький). Звернути увагу на класифікацію методів навчання за Ю. Бабанським.

У другому питанні потрібно звернути увагу на те, що форма в дидактиці являє собою спосіб організації навчання. Кожна з них характеризується своєю структурою, принципами упорядкованості її елементів.

Провести «Круглий стіл» на тему: «Семінарські, практичні та лабораторні заняття у ВНЗ». Звернути увагу на форми організації освітнього процесу у вищій школі. Дати визначення семінарському, практичному та лабораторному заняттям. Дати відповідь на питання: «Які педагогічні задачі можна вирішити за допомогою цих форм занять, визначити їх функції» .

Підготувати презентації по різних формам організації освітнього процесу.

Аспірантам необхідно охарактеризувати основні форми педагогічного контролю: тестовий контроль, екзамени, заліки, письмові контрольні роботи, усне опитування, захист магістерських робіт, звіт про результати практики. Зауважте особливості різних видів педагогічного контролю, які залежать від мети, змісту, методів та характеру навчання.

Хід заняття:

Провести круглий стіл на тему «*Форми та методи навчання у ЗВО*»

Розглянути питання:

1. Охарактеризуйте традиційні підходи до класифікації методів навчання, звертаючи увагу на класифікацію методів навчання за Ю. Бабанським.
2. Які основні риси та переваги інтерактивних методів навчання?
3. Як подолати складності застосування інтерактивних методів навчання і перетворити їхні слабкі сторони на сильні?
4. Які основні недоліки інтерактивних методів навчання?
5. Які педагогічні задачі можна вирішити за допомогою практичних та семінарських занять, визначити їх функції?
6. Визначити форми організації семінарських занять: дискусії, круглі столи, дебати, мозкові штурми.
7. Охарактеризувати основні форми педагогічного контролю під час різних форм навчальних занять.
8. Проаналізувати методичну структуру практичних, семінарських та лекційних занять (див. Додаток).

Список літературних джерел

1. Волкова, Н. П. Педагогіка вищої школи : посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Н. П. Волкова. – Київ : Академія, 2006. – 576 с.
2. Кіржнер, Л. О. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Л. О. Кіржнер, Т. І. Лепейко. – Харків : ХНЕУ, 2006. – 96 с.
3. Кузьминський, А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьминський. – Київ : Знання, 2006. – 456 с.
4. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / за ред. В. І. Лозової. – 2-ге вид., допов. і випр. – Харків : ОВС, 2010. – 480 с.

5. Нагаєв, В. М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / В. М. Нагаєв. – Київ : Центр учбової літ., 2007. – 232 с.
6. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курланд [та ін.]. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Київ : Знання, 2007. – 495 с.
7. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
8. Фіцула, М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студентів вищ. пед. закл. освіти / М. М. Фіцула. – Київ : Академія, 2002. – 528 с.
9. Хрестоматія з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / В. І. Лозова, А. В. Троцько, О. М. Іонова, С. Т. Золотухіна. – Харків : Віровець А. П. : Апостроф, 2011. – 408 с

ТЕМА 4. Сучасні освітні технології

Ціль заняття: знати сутність, види та структуру освітніх технологій; вміти визначати сутність сучасних технологій навчання: особистісно-орієнтованої, інтерактивної, технології розвитку критичного мислення, технології розвитку творчої особистості, кейс-технології, дистанційної технології та ін.; вміти використовувати сучасні технології навчання під час організації освітнього процесу у ЗВО.

Питання для обговорення:

1. Сутність та взаємозв'язок понять «освітні технології», «педагогічні технології», «технології навчання», «педагогічна техніка».
2. Характеристика сучасних технологій навчання.

Методичні рекомендації

Підготовка до обговорення питання щодо поширення педагогічних технологій в науці та в освіті. Приступаючи до розгляду першого питання, доцільно наголосити на існуванні різних дефініцій визначення поняття «педагогічна технологія». Слід звернути увагу на визначенні поняття «педагогічна технологія» у таких науковців, як С. Вітвицька, В. Монахов.

Підготувати презентації різних педагогічних технологій: кредитно-модульної, інформаційно-комунікативної, інтерактивної технології, кейс-технології, технології особистісно орієнтованого навчання, технології проблемного навчання, ігрових технологій.

Виділити сутність, мету, особливості кожної технології, позитивні та негативні сторони використання.

Хід заняття:

Провести дискусію на тему «Сучасні технології навчання». Здобувачі освіти презентують обрані педагогічні технології.

Питання для обговорення:

1. В чому полягає взаємозв'язок понять «педагогічна технологія», «освітня технологія», «технологія навчання», «педагогічна техніка»?
2. Як подолати складності застосування сучасних педагогічних технологій навчання і перетворити їхні слабкі сторони на сильні?
3. Які основні недоліки кожної з представлених педагогічних технологій?

Список літературних джерел

1. Волкова, Н. П. Педагогіка вищої школи : посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Н. П. Волкова. – Київ : Академія, 2006. – 576 с.
2. Кіржнер, Л. О. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Л. О. Кіржнер, Т. І. Лепейко. – Харків : ХНЕУ, 2006. – 96 с.
3. Кузьминський, А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьминський. – Київ : Знання, 2006. – 456 с.
4. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / за ред. В. І. Лозової. – 2-ге вид., допов. і випр. – Харків : ОВС, 2010. – 480 с.
5. Нагаєв, В. М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / В. М. Нагаєв. – Київ : Центр учбової літ., 2007. – 232 с.
6. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курланд [та ін.]. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Київ : Знання, 2007. – 495 с.
7. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.

8. Фіцула, М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студентів вищ. пед. закл. освіти / М. М. Фіцула. – Київ : Академія, 2002. – 528 с.
9. Хрестоматія з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / В. І. Лозова, А. В. Троцько, О. М. Іонова, С. Т. Золотухіна. – Харків : Віровець А. П. : Апостроф, 2011. – 408 с.
10. Хуторской, А. В. Современная дидактика : учеб. для вузов / А. В. Хуторской. – Санкт–Петербург : Питер, 2001. – 544 с.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ТЕМА 5. Навчально-методична робота в системі педагогічної діяльності викладача

Ціль заняття: знати сутність навчально-методичної роботи викладача; вміти пояснювати зміст та завдання методичної роботи; засвоїти форми методичної роботи; вміти здійснювати керівництво методичною роботою у ЗВО.

Методичні рекомендації

Основні поняття теми: *методична робота, методична нарада, форми методичної роботи.*

Питання для обговорення:

1. Зміст і завдання методичної роботи.
2. Керівництво методичною роботою у вищому навчальному закладі.
3. Форми методичної роботи

Практичні завдання:

Завдання 1. Визначте сутність та завдання методичної роботи викладача закладу вищої освіти та складіть її змістовий перелік.

Завдання 2. Проаналізувати освітню програму підготовки аспірантів та робочу програму з дисципліни «Педагогіка вищої школи з педагогічною практикою», встановіть відповідність між завданнями дисципліни та результатами навчання здобувачів освіти phd. Визначити послідовність структурних елементів робочої програми та обґрунтуйте їх розташування.

Завдання 3. Оцінити навчально-методичний комплекс з дисципліни (за вибором). Які основні елементи включені до його складу?

Завдання 4. Проаналізувати методичні розробки до лекційних, семінарських та практичних занять та охарактеризувати їх структурні елементи. Складіть методичні розробки занять (теми за вибором).

Завдання 4. Проаналізуйте та обґрунтуйте доцільність застосування різних форм методичної роботи у ЗВО.

Завдання 5. Провести рольову гру «Методична нарада: шляхи підвищення якості викладання дисциплін». *Інструкція:* розподілення ролей: зав. кафедри, методист, викладачі. Зав. кафедри ставить перед викладачами і методистом проблему, методист пропонує можливі шляхи підвищення якості викладання, викладачі у ході дискусії обговорюють запропоновані заходи.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте сутність методичної роботи викладача ЗВО.
2. Перерахуйте види методичної роботи викладача ЗВО.
3. Охарактеризуйте складові навчально-методичного комплексу дисципліни.
4. Охарактеризуйте форми методичної роботи викладача ЗВО.

Список літературних джерел

1. Кайдалова, Л. Г. Педагогічна майстерність викладача вищої школи : метод. рек. / Л. Г. Кайдалова, Н. В. Шварп, Н. Б. Щокіна. – Харків : НФаУ, 2014. – 32 с.
2. Кайдалова, Л. Г. Професійна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах : монографія / Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2010. – 364 с.
3. Лисянська, Т. М. Педагогічна психологія. Практикум : навч. посіб. / Т. М. Лисянська. – Київ : Каравела, 2009. – 224 с.
4. Лутаєва, Т. В. Педагогічна культура : навч. посіб. / Т. В. Лутаєва, Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2013. – 156 с.
5. Професійне спілкування фахівців фармації : посіб. для провізорів-інтернів за спец. «Загальна фармація» та «Клінічна фармація» / Л. Г. Кайдалова, Н. В. Альохіна, Н. В. Шварп, Л. В. Пляка. – Харків : НФаУ, 2013. – 82 с.

6. Сергеев, И. С. Основы педагогической деятельности : учеб. пособие / И. С. Сергеев. – Санкт–Петербург : Питер, 2004. – 316 с.
7. Фіцула, М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студентів вищ. пед. закл. освіти / М. М. Фіцула. – Київ : Академія, 2002. – 528 с.
8. Шевченко, О. А. Тренінги професійного становлення молодих педагогів / О. А. Шевченко, І. А. Хозраткулова. – Харків : Основа, 2010. – 112 с.

ТЕМА 6. Професійна педагогічна діяльність викладача вищої школи

Ціль заняття: мати знання про сутність професійної педагогічної діяльності викладача вищої школи; вміти надавати характеристику змісту і характеру діяльності науково-педагогічного працівника; вміти визначати вимоги до поведінки викладача з позицій педагогічної деонтології.

Методичні рекомендації

Основні поняття теми: *діяльність викладача, педагогічна майстерність викладача, педагогічна культура, етичні дилеми.*

Питання для обговорення:

1. Напрями та функції професійної педагогічної діяльності.
2. Зміст і характер діяльності педагогічного та науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти.
3. Загальні вимоги до поведінки педагога з позицій педагогічної деонтології

Практичні завдання:

Завдання 1. *Провести «Круглий стіл».* «Сутність та особливості психолого-педагогічної діяльності викладача ЗВО у світлі викликів сьогодення». Визначити спрямованість професійної педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти відповідно до сучасних вимог професійної підготовки фахівців та пояснити її сутність, згідно Стандарту на групу професій «Викладачі закладу вищої освіти».

Завдання 2. Проаналізуйте ОКХ та професіограму викладача ЗВО, виділіть види, функції професійного та соціального аспекту діяльності викладача ЗВО та побудуйте її модель у вигляді графічного зображення.

Завдання 3. Проаналізуйте рейтинг професійної діяльності сучасного викладача ЗВО, виділіть його складові. Оцініть та обґрунтуйте значення самоосвіти та самовдосконалення у рейтингу науково-педагогічного працівника. Складіть карту самоосвіти та самовдосконалення викладача ЗВО.

Контрольні питання:

1. В чому полягає сутність професійної діяльності викладача ЗВО?
2. Охарактеризуйте види, функції та напрямки професійної діяльності викладача?
3. В чому полягає роль самоосвіти та самовдосконалення для рейтингу науково-педагогічного працівника?

Список літературних джерел

1. Кайдалова, Л. Г. Педагогічна майстерність викладача вищої школи : метод. рек. / Л. Г. Кайдалова, Н. В. Шварп, Н. Б. Щокіна. – Харків : НФаУ, 2014. – 32 с.
2. Кайдалова, Л. Г. Професійна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах : монографія / Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2010. – 364 с.
3. Лисянська, Т. М. Педагогічна психологія. Практикум : навч. посіб. / Т. М. Лисянська. – Київ : Каравела, 2009. – 224 с.
4. Лутаєва, Т. В. Педагогічна культура : навч. посіб. / Т. В. Лутаєва, Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2013. – 156 с.
5. Професійне спілкування фахівців фармації : посіб. для провізорів-інтернів за спец. «Загальна фармація» та «Клінічна фармація» / Л. Г. Кайдалова, Н. В. Альохіна, Н. В. Шварп, Л. В. Пляка. – Харків : НФаУ, 2013. – 82 с.
6. Сергеев, И. С. Основы педагогической деятельности : учеб. пособие / И. С. Сергеев. – Санкт-Петербург : Питер, 2004. – 316 с.
7. Фіцула, М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студентів вищ. пед. закл. освіти / М. М. Фіцула. – Київ : Академія, 2002. – 528 с.
8. Шевченко, О. А. Тренінги професійного становлення молодих педагогів / О. А. Шевченко, І. А. Хозраткулова. – Харків : Основа, 2010. – 112 с.

ТЕМА 7. Педагогічна майстерність викладача ЗВО

Ціль заняття: знати сутність педагогічної майстерності викладача ЗВО; вміти визначати основні компоненти педагогічної майстерності викладача; вміти оцінювати педагогічні ситуації та знаходити шляхи виходу з них.

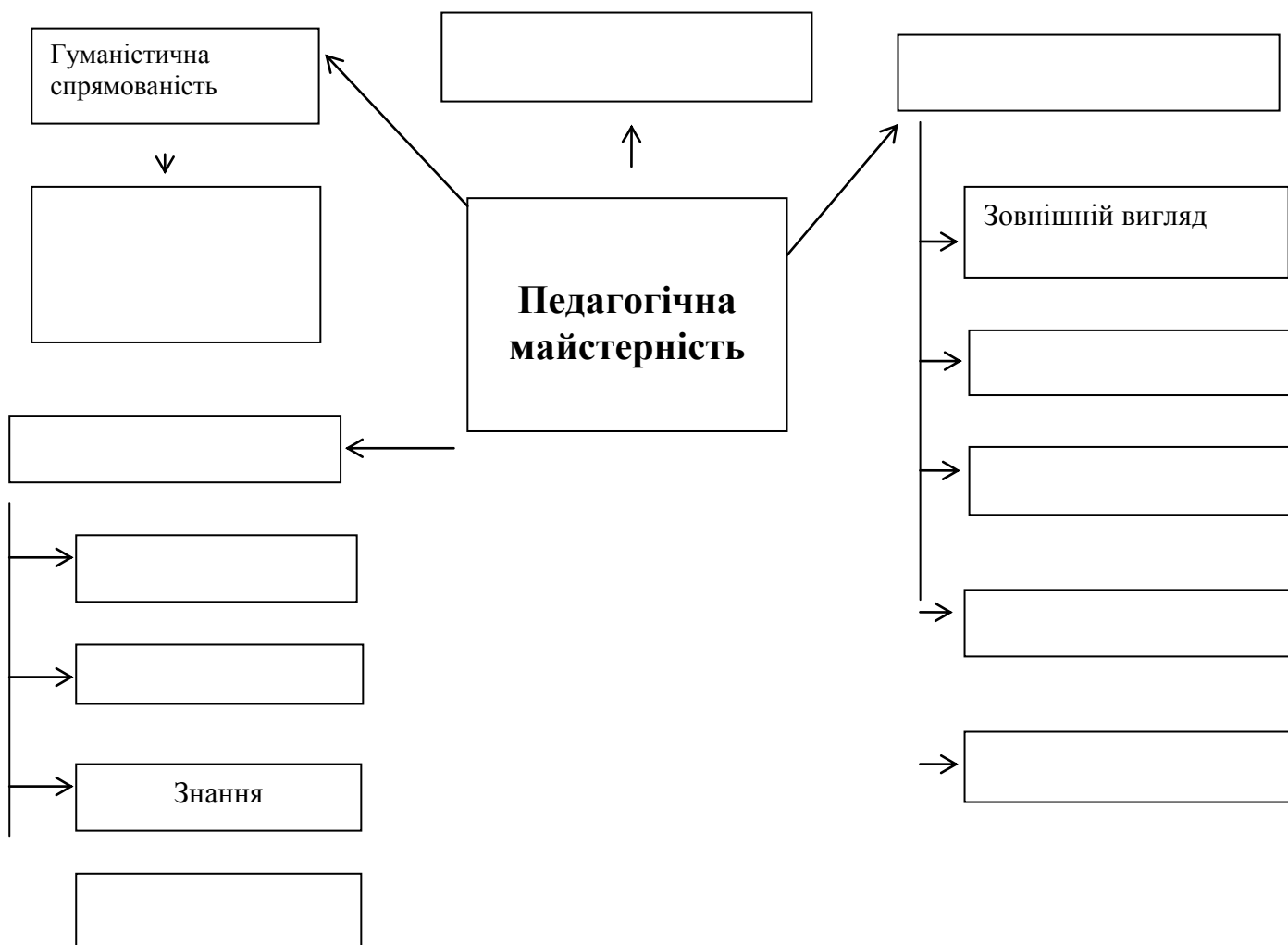
Питання для обговорення:

1. Професійно важливі якості викладача ЗВО.
2. Компоненти педагогічної майстерності викладача.
3. Імідж викладача.

Практичні завдання:

Завдання 1. Назвати та проаналізувати особистісні та професійно важливі якості викладача ЗВО. Скласти портрет особистості викладача.

Завдання 2. Визначити компоненти педагогічної майстерності та скласти карту понять «Компоненти педагогічної майстерності». Охарактеризувати кожен компонент.

Завдання 3. Аналіз педагогічних ситуацій.

Ситуація 1. Уявіть собі, що ви куратор групи і вам необхідно мобілізувати студентів на прибирання лісу. Які ваші дії?

Ситуація 2. Студент першого курсу відмовляється ходити на практичне заняття з української мови, мотивуючи тим, що він обрав собі технічну спеціальність і йому українська мова не потрібна. Як ви можете його переконати?

Ситуація 3. Діалог викладача зі студентом:

- Ти зробив це завдання?

- .....

- Чого мовчиш? Ти що не вмієш розмовляти?

Викладач підходить до студента, а в нього все зроблено.

Ваша реакція?

Ситуація 4. Студентка 5-го курсу ігнорує заняття по легкій атлетиці, не виконує спеціальні бігові та стрибкові вправи. Ваші дії?

Ситуація 5. Студенти на парі постійно розмовляють. Всі спроби звертання не діють.

«Вигнати с пари» - не маємо право

«Підняти для повторення» він нічого не скаже.

Сказати: «якщо ви не вийдете, вийду я...» - скомпрометувати себе.

Які б ви дали поради?

Ситуація 6. Часто бувають випадки, коли студентам вже не хочеться робити те чи інше завдання, особливо на останній парі. Вони хочуть, щоб їх відпустили раніше.

Викладач: «Щоб ви краще запам'ятали тему, давайте складемо таблицю».

Студенти: «Ну, навіщо? Давайте не будемо, ми і так запам'ятаємо».

Викладач: «Ну, добре, таблицю не будемо робити, зробіте вдома».

Чи правильно вчинив викладач?

Завдання 4. Оцініть елементи іміджу викладача вищої школи.

Імідж-вправа. Дайте відповідь на питання:

1. Згадайте викладачів, які залишилися у вас в пам'яті.
2. Проаналізуйте, чому саме вони залишилися у вашій пам'яті?
3. Які елементи іміджу ви хотіли б у них перейняти?

4. Чи могли б ви самі бути для когось людиною, яка запам'ятовується?
5. Як можна покращити свій імідж?

Контрольні питання:

1. Визначити сутність педагогічної майстерності викладача.
2. Охарактеризувати компоненти педагогічної майстерності викладача ЗВО.
3. Охарактеризувати складові педагогічної техніки викладача.

Список літературних джерел

1. Кайдалова, Л. Г. Педагогічна майстерність викладача вищої школи : метод. рек. / Л. Г. Кайдалова, Н. В. Шварп, Н. Б. Щокіна. – Харків : НФаУ, 2014. – 32 с.
2. Кайдалова, Л. Г. Професійна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах : монографія / Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2010. – 364 с.
3. Лисянська, Т. М. Педагогічна психологія. Практикум : навч. посіб. / Т. М. Лисянська. – Київ : Каравела, 2009. – 224 с.
4. Лутаєва, Т. В. Педагогічна культура : навч. посіб. / Т. В. Лутаєва, Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2013. – 156 с.
5. Професійне спілкування фахівців фармації : посіб. для провізорів-інтернів за спец. «Загальна фармація» та «Клінічна фармація» / Л. Г. Кайдалова, Н. В. Альохіна, Н. В. Шварп, Л. В. Пляка. – Харків : НФаУ, 2013. – 82 с.
6. Сергеев, И. С. Основы педагогической деятельности : учеб. пособие / И. С. Сергеев. – Санкт–Петербург : Питер, 2004. – 316 с.
7. Фіцула, М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студентів вищ. пед. закл. освіти / М. М. Фіцула. – Київ : Академія, 2002. – 528 с.
8. Шевченко, О. А. Тренінги професійного становлення молодих педагогів / О. А. Шевченко, І. А. Хозраткулова. – Харків : Основа, 2010. – 112 с.

ТЕМА 8. Підсумкова конференція і захист педагогічної практики

Ціль заняття: знати сутність планування та організації освітнього процесу у ЗВО; вміти застосовувати сучасні методи та технології навчання в освітньому

процесі ЗВО; вміти розробляти конспекти лекцій, семінарських та практичних занять; аналізувати та оцінювати результати педагогічної практики

Методичні рекомендації

Питання для обговорення:

1. Організація освітнього процесу в умовах ЗВО.
2. Педагогічна практика.

Практичні завдання:

Завдання 1. Ознайомитися з розділами IX-X: організація освітнього процесу, учасники освітнього процесу, які висвітлено в Законі України «Про вищу освіту».

Завдання 2. Захист педагогічної практики. Презентація методичних розробок практичного та семінарського занять, фрагменту лекції, розроблених здобувачами освіти Phd.

Список літературних джерел

1. Входження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторингове дослідження : аналіт. звіт / Міжнар. благод. Фонд. «Міжнар. Фонд досліджень освітньої політики» ; кер. авт. кол. Т. В. Фініков. – Київ : Таксон, 2012. – 55 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Кіржнер, Л. О. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Л. О. Кіржнер, Т. І. Лепейко. – Харків : ХНЕУ, 2006. – 96 с.
4. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Пед. думка, 2016. – 448 с.
5. Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukova-diyalnistu-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.

6. Педагогічна практика аспірантів : метод. рек. для аспірантів / В. П. Черних [та ін.]. – Харків : НФаУ, 2012. – 24 с.
7. Перелік наукових спеціальностей [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 р. № 1057 (зі змінами). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
8. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : закон України» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
9. Сайт «Аспірант України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mi/intranet/aspirant.com.ua/> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
- 10.Таланова, Ж. В. Підходи до розроблення галузевих рамок кваліфікацій в Європейському просторі вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://212.111.196.8:8081/dlc/24_25102013/talanova (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
- 11.Татур, Ю. Г. Высшее образование: методология и опыт проектирования. [Электронный ресурс] : учеб.-метод. пособие. – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/365203/read> (дата обращения: 24.02.2021). – Название с экрана.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ для аспірантів

№	Вид роботи	Характеристика
1	Організаційні заходи	Години
1.1	Установча конференція	2
1.2	Підсумкова конференція і захист практики	2
2	Зміст педагогічної практики	Підсумковий результат
2.1	Ознайомлення з організацією освітнього процесу у закладах вищої освіти	доповідь, презентація
2.2	Вивчення досвіду викладання провідних викладачів університету під час відвідування навчальних занять (лекцій, практичних та семінарських занять, лабораторних робіт) з профільного наукового напрямку	звітні документи
2.3	Аналіз навчальних занять провідних викладачів університету з профільного наукового напрямку, які були відвідані	звітні документи
2.4	Розробка змісту лекції, практичного/семінарського заняття, лабораторної роботи	методичні розробки
2.5	Розробка мультимедійної презентації лекції	презентація
2.6	Підготовка та проведення навчальних занять (лекцій, практичних та семінарських занять, лабораторних робіт) з профільного наукового напрямку	звітні документи

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Якість підготовки сучасного фахівця забезпечується поєднанням фундаментальних та спеціальних знань з практичною підготовкою, яка є важливою складовою становлення особистості науковця - майбутнього викладача.

Педагогічна практика аспірантів є складовою частиною комплексної підготовки аспіранта до науково-педагогічної діяльності відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 «ПОРЯДОК підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)».

Метою педагогічної практики є психолого-педагогічна підготовка аспірантів до професійної викладацької діяльності, а саме: оволодіння інноваційними формами, методами і засобами організації навчально-виховного процесу в умовах закладу вищої освіти, оволодіння освітніми технологіями, усвідомлення значущості наукових знань, отриманих у процесі теоретичної підготовки, формування умінь розв'язання практичних завдань, які виникають перед викладачами-дослідниками, розвиток творчої ініціативи, формування та розвиток лідерських якостей, закріплення умінь наукового дослідження в конкретній професійній діяльності, адаптації й утвердження у доцільності обраної професії, формування соціальної мотивації подальшої навчально-педагогічної діяльності.

Завдання педагогічної практики:

- формування професійної компетентності і особистих якостей майбутнього викладача відповідно до вимог сучасного розвитку системи вищої освіти в Україні;
- оволодіння методикою проведення лекційних, практичних, лабораторних і семінарських занять;
- оволодіння сучасними педагогічними технологіями, активними та інтерактивними методами навчання;
- формування педагогічної майстерності та індивідуального стилю діяльності викладача.

Реалізація мети та завдань педагогічної практики забезпечується шляхом її організації, виконання основних вимог відповідно до Положення як аспірантами, так і науковими керівниками. Її основу складає навчально-методична робота аспірантів, яка полягає в: відвідуванні і проведенні лекцій, семінарських, практичних і лабораторних занять та консультацій на профільній кафедрі університету.

Практика проводиться у терміни, передбачені планом-графіком організації підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів в аспірантурі Національного фармацевтичного університету, який щорічно затверджується ректором університету.

Звітні документи

1. Індивідуальний план (Додаток 1).

2. Щоденник педагогічної практики (Додаток 2).
3. Звіт (Додаток 3).
4. Методичні розробки лекції, практичного (семінарського, лабораторного заняття) (Додаток 4, Додаток 5, Додаток 6).

Залік аспірант отримує за умови виконання всіх запланованих завдань і наявності звітної документації.

Додатки

Додаток 1

НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
(20__-20__ навчальний рік)

Затверджено на засіданні кафедри

«__» _____ 20__ р.
Зав.кафедрою _____

аспірант _____

П.І.Б. аспіранта

спеціальність _____

рік навчання _____

кафедра _____

Науковий керівник _____

(П.І.Б., посада, вчене звання керівника пед. практики)

№	Форми роботи (практичні, семінарські, лабораторні заняття, лекції, позааудиторні заходи)	Кількість годин	Календарні строки проведення роботи
1			
2			
3			
4			
5			
6			

Аспірант _____

(підпис, П.І.Б.)

Науковий керівник _____

(підпис, П.І.Б.)

ЗВІТ

ПРОФІЛЬНА КАФЕДРА _____

ЗВІТ
про проходження педагогічної практики

(П.І.Б. аспіранта)

У період з _____ 20__ р. по _____ 20__ р. проходив (ла)
педагогічну практику _____ (назва ВНЗ, факультету).

Керівник від профільної кафедри: _____
(П.І.Б., посада, науковий ступінь, звання).

Керівник від кафедри педагогіки та психології: _____
(П.І.Б., посада, науковий ступінь, звання).

За період практики мною було виконано наступні види роботи:

№	Тема, вид заняття	Курс, група	Дата	Оцінка	Підпис керівника
1	2	3	4	5	6

Дата _____

Підпис керівника від профільної кафедри _____
(підпис П.І.Б.)

Підпис керівника від кафедри педагогіки та психології _____
(підпис П.І.Б.)

Підпис практиканта _____
(підпис П.І.Б.)

Затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ____ від _____

ОРІЄНТОВНА СХЕМА СКЛАДАННЯ МЕТОДИЧНОЇ РОЗРОБКИ ЛЕКЦІЇ

Тема лекції _____

Курс _____ спеціальність _____

Кількість навчальних годин _____

Науково-методичне обґрунтування теми: дається науково-методичне обґрунтування актуальності теми, значення її у майбутній професійній діяльності, наводяться дані, що спрямовані на формування позитивної мотивації щодо теми лекції.

I. Навчальні цілі лекції формулюються з визначенням рівнів абстракції у викладенні лекційного матеріалу (β):

I рівень абстракції - описовий: матеріал викладається на рівні опису зовнішніх ознак, якостей, тих явищ, процесів, об'єктів, що вивчаються;

II рівень абстракції - аналітико-синтетичний: матеріал викладається на рівні аналізу причинно-наслідкових зв'язків, кількісних узагальнених співвідношень у поясненні природи явищ, об'єктів, процесів;

III рівень абстракції - системно-теоретичний: викладення матеріалу здійснюється на основі сучасних теорій, що розкривають системні закономірності;

IV рівень абстракції - концептуально-прогностичний: матеріал викладається проблемно в межах нових концепцій, ідей, на прогностичному рівні, що дозволяє моделювати можливий подальший розвиток цих явищ, об'єктів, процесів.

Формулюючи навчальні цілі необхідно вказувати запланований рівень абстракції (β), наприклад: визначити ..., охарактеризувати... β - I, дати порівняльний аналіз ...

β - II, розкрити на основі системного підходу закономірності, висвітлити теорію ... β -III, розкрити концептуальні положення, визначити перспективи розвитку ... β - IV.

II. Цілі розвитку особистості майбутнього фахівця (виховні цілі), актуальні аспекти: деонтологічний, екологічний, правовий, професійної відповідальності, психологічний, етичний, патріотичний.

III. Міждисциплінарна інтеграція

Дисципліни	Знати	Вміти
1. Попередні (забезпечуючі) дисципліни. 2. Наступні дисципліни, ті що забезпечуються. 3. Внутрішньопредметна інтеграція (між темами даної дисципліни).		

IV. План та організаційна структура лекції

№ п/п	Основні етапи лекції та їх зміст	Цілі в рівнях абстракції	Тип лекції, методи та засоби активізації студентів, матеріали методичного забезпечення	Час
1.	Підготовчий етап Визначення актуальності теми, навчальних цілей лекції та мотивація			
2.	Основний етап План викладення лекційного матеріалу	I II III IV	Вступна лекція, тематична лекція, проблемна лекція, міждисциплінарна лекція, оглядова, узагальнююча лекція, лекція-бесіда, лекція із застосуванням наочності	
	Заключний етап 1. Резюме лекції, загальні висновки 2. Відповіді на можливі питання 3. Завдання для самопідготовки студентів		Навчальна література, завдання	

V. Зміст лекційного матеріалу:

- а) розгорнутий конспект змісту теми;
- б) структурно-логічна схема змісту теми.

VI. Матеріали активізації студентів під час викладення лекції:
питання, задачі, проблемні ситуації, матеріали лекційного контролю,
ілюстративні матеріали.

VII. Матеріали для самопідготовки студентів:

- а) по темі, що викладена в лекції (література, питання, завдання);
- б) по темі наступної лекції (література, перелік основних питань).

ОРІЄНТОВНА СХЕМА СКЛАДАННЯ МЕТОДИЧНОЇ РОЗРОБКИ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема _____

Курс _____ спеціальність _____

Кількість навчальних годин _____

I. Актуальність теми: розкривається значимість теми у майбутній професійній діяльності, наводяться дані, спрямовані на формування позитивної мотивації, пізнавального інтересу до теми, що вивчається.

II. Навчальні цілі заняття (з вказівкою рівня засвоєння, що планується):

- ознайомитись, мати уявлення про ... (*a* - I),
- знати, засвоїти ... (*a* - II),
- оволодіти навичками, вміннями або вміти ... (*a* - II),
- розвивати творчі здібності ... (*a* - IV).

III. Цілі розвитку особистості (виховні цілі).

Актуальні аспекти: деонтологічний, екологічний, правовий, професійної відповідальності, психологічний, психотерапевтичний, патріотичний.

IV. Міждисциплінарна інтеграція.

Дисципліни	Знати	Вміти
1. Попередні (забезпечуючі) дисципліни. 2. Наступні дисципліни, ті що забезпечуються. 3. Внутрішньопредметна інтеграція (між темами даної дисципліни).		

V. Зміст теми заняття може бути представленим:

- розгорнутим текстом змісту теми;
- структурно-логічною схемою змісту теми;
- тезисним викладенням змісту.

VI. План та організаційна структура заняття

№ п/п	Основні етапи заняття, їх функції та зміст	Навчальні цілі в рівнях засвоєння	Методи контролю та навчання	Матеріали методичного забезпечення	час
1. 2. 3.	Підготовчий етап Організація заняття Постановка навчальних цілей та мотивація Контроль вихідного рівня знань, умінь, навичок	I-II		Таблиці, муляжі, структурно-логічні схеми, обладнання, відеофрагменти, дидактичний матеріал	
4.	Основний етап Формування професійних умінь та навичок (дається перелік основних практичних завдань)	III	Вказуються методи формування вмінь та навичок: практичний професійний тренінг	Алгоритми, інструкції для формування практичних навичок, професійних умінь. Ситуаційні задачі. Кейси. Професійні ситуації. Дидактичний матеріал	
5. 6. 7.	Заключний етап Контроль та перевірка рівня професійних умінь та навичок Підведення підсумків заняття (теоретичного, практичного) Домашнє завдання (основна і допоміжна література до теми)	III	Методи контролю навичок, індивідуальний контроль навичок	Орієнтована карта для самостійної роботи з літературою	

VII. Матеріали методичного забезпечення заняття

VII.1. Матеріали контролю для підготовчого етапу заняття: питання, задачі, тестові завдання.

VII.2. Матеріали методичного забезпечення основного етапу заняття: професійні алгоритми (орієнтовні карти) для формування практичних навичок та вмінь, навчальні задачі.

VII.3. Матеріали контролю для заключного етапу: задачі, завдання, тести.

VII.4. Матеріали методичного забезпечення самопідготовки студентів: орієнтовні карти для організації самостійної роботи студентів з навчальною літературою.

VIII. Література

а) навчальна (основна і додаткова);

б) наукова;

в) методична.

ОРІЄНТОВНА СХЕМА СКЛАДАННЯ МЕТОДИЧНОЇ РОЗРОБКИ СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ

Тема _____

Курс _____ спеціальність _____

I. Актуальність теми

II. Навчальні цілі (формулюються в рівнях засвоєння): знати, засвоїти...

(α - II), вміти, оволодіти ... (α - III), вміти досліджувати, творчо вирішувати ... (α - IV).

III. Цілі розвитку особистості майбутнього фахівця (виховні)

IV. Міждисциплінарна інтеграція

V. Зміст теми семінарського заняття. Може даватися у вигляді розгорнутого змісту, структурно-логічної схеми змісту теми, тезисному варіанті.

VI. План та організаційна структура семінарського заняття

№ п/п	Основні етапи заняття, їх функції та зміст	Навчальні цілі в рівнях засвоєння	Тип семінару	Матеріали методичного забезпечення	час
1. 2.	Підготовчий етап Організація заняття Постановка навчальних цілей та мотивація			Таблиці, муляжі, структурно-логічні схеми, обладнання, відеофрагменти, дидактичний матеріал	
3.	Основний етап Узагальнення теоретичного матеріалу за планом: (дається план питань семінару)	I II-III III-IV III-IV IV	Семінар відтворення теоретичних знань Узагальнюючий семінар Семінар-конференція Семінар-дискусія Проблемний семінар	Питання, тести II р. Задачі, завдання III р. Структурно-логічні схеми. Класифікаційні таблиці. Доповіді студентів. Навчальні проблеми. Проблемні теоретичні питання, ситуації, завдання, задачі.	

	Заключний етап				
4.	Підведення підсумків заняття				План теми наступного семінару. Література. Матеріали самоконтролю
5.	Домашнє завдання (основна і допоміжна літератури до теми)				

VII. Матеріали методичного забезпечення семінарського заняття.

7.1. Матеріали методичного забезпечення основного етапу семінарського заняття: план семінару; література (навчальна, наукова); проблеми, питання, завдання, задачі, тести, схеми відповідно до типу семінару.

7.2. Матеріали методичного забезпечення заключного етапу семінарського заняття: план теми наступного семінару; теми рефератів та доповідей; література: навчальна, наукова; матеріали для самоконтролю студентів (питання, тести, задачі, структурно-логічні схеми, класифікаційні таблиці).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Кайдалова, Л. Г. Лекція: класифікація та структура : метод. рек. для викл., студентів, магістрантів та аспірантів / Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2014. – 40 с.
2. Кайдалова, Л. Г. Педагогічна майстерність викладача вищої школи : метод. рек. / Л. Г. Кайдалова, Н. В. Шварп, Н. Б. Щокіна. – Харків : НФаУ, 2014. – 32 с.
3. Кайдалова, Л. Г. Професійна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах : монографія / Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2010. – 364 с.
4. Лутаєва, Т. В. Педагогічна культура : навч. посіб. / Т. В. Лутаєва, Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2013. – 156 с.
5. Лутаєва, Т. В. Світовий досвід і тенденції розвитку університетської освіти : навч. посіб. для студентів, аспірантів та викл. вищ. навч. закл. / Т. В. Лутаєва, Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2015. – 168 с.
6. Максименко, С. Д. Педагогіка вищої медичної освіти : підручник / С. Д. Максименко, М. М. Філоненко. – Київ : Центр учбової літ., 2014. – 288 с.
7. Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посіб. / Л. Г. Кайдалова, І. С. Сабатовська-Фролкіна, Н. В. Альохіна, Н. В. Шварп. – Харків : НФаУ, 2019. – 248 с.
8. Педагогічна практика аспірантів : метод. рек. для аспірантів / В. П. Черних [та ін.]. – Харків : НФаУ, 2012. – 24 с.
9. Професійне спілкування фахівців фармації : посіб. для провізорів-інтернів за спец. «Загальна фармація» та «Клінічна фармація» / Л. Г. Кайдалова, Н. В. Альохіна, Н. В. Шварп, Л. В. Пляка. – Харків : НФаУ, 2013. – 82 с.

Допоміжна

1. Волкова, Н. П. Педагогіка вищої школи : посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Н. П. Волкова. – Київ : Академія, 2006. – 576 с.
2. Вхідження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторингове дослідження : аналіт. звіт / Міжнар. благод. Фонд. «Міжнар. Фонд досліджень освітньої політики» ; кер. авт. кол. Т. В. Фініков. – Київ : Таксон, 2012. – 55 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Кіржнер, Л. О. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Л. О. Кіржнер, Т. І. Лепейко. – Харків : ХНЕУ, 2006. – 96 с.
5. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс] : дод. до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.

6. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні від 20 груд. 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
7. Кузьминський, А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьминський. – Київ : Знання, 2006. – 456 с.
8. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / за ред. В. І. Лозової. – 2-ге вид., допов. і випр. – Харків : ОВС, 2010. – 480 с.
9. Лисянська, Т. М. Педагогічна психологія. Практикум : навч. посіб. / Т. М. Лисянська. – Київ : Каравела, 2009. – 224 с.
10. Нагаєв, В. М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / В. М. Нагаєв. – Київ : Центр учбової літ., 2007. – 232 с.
11. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – 448 с.
12. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курланд [та ін.]. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Київ : Знання, 2007. – 495 с.
13. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : закон України» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukraїny-pro-vyschu-osvitu> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
14. Семенова, А. В. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. / А. В. Семенова, Т. Ю. Осипова, Р. С. Гурін. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ : Знання, 2005. – 298 с.
15. Сергеев, И. С. Основы педагогической деятельности : учеб. пособие / И. С. Сергеев. – Санкт–Петербург : Питер, 2004. – 316 с.
16. Фіцула, М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студентів вищ. пед. закл. освіти / М. М. Фіцула. – Київ : Академія, 2002. – 528 с.
17. Хрестоматія з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / В. І. Лозова, А. В. Троцько, О. М. Іонова, С. Т. Золотухіна. – Харків : Віровець А. П. : Апостроф, 2011. – 408 с.
18. Хуторской, А. В. Современная дидактика : учеб. для вузов / А. В. Хуторской. – Санкт–Петербург : Питер, 2001. – 544 с.
19. Шевченко, О. А. Тренінги професійного становлення молодих педагогів / О. А. Шевченко, І. А. Хозраткулова. – Харків : Основа, 2010. – 112 с.

18. Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Бібліотека НФаУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nuph.edu.ua> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
2. Загальні відомості про вищу освіту в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua/education/higher/higher (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
3. Методи навчання та їх класифікація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/780/> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.

4. Міжнародна стандартна класифікація освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isc-ed-fields-of-education-training-2013RU> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
5. Нагаєв, В. М. Методика викладання у вищій школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moskalik.at.ua/kurs_lekziy/mmmvvv.doc (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
6. Національна стандартна класифікація освіти (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naps.gov.ua/uploads/files/sod/NSKO> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
7. Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukova-diyalnistu-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
8. Перелік наукових спеціальностей [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 р. № 1057 (зі змінами). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
9. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : закон України» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
10. Сайт «Аспірант України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mi/intranet/aspirant.com.ua/> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
11. Сайт дистанційного навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pharmel.kharkiv.edu/moodle/course> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
12. Сайт кафедри [Електронний ресурс]. – Режим доступу: pap-ipksf.nuph.edu.ua (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
13. Таланова, Ж. В. Підходи до розроблення галузевих рамок кваліфікацій в Європейському просторі вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://212.111.196.8:8081/dlc/24_25102013/talanova (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
14. Татур, Ю. Г. Высшее образование: методология и опыт проектирования. [Электронный ресурс] : учеб.-метод. пособие. – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/365203/read> (дата обращения: 24.02.2021). – Название с экрана.
15. Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1488/1/> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
16. Reference points for the design and delivery of degree programmes in Chemistry [Electronic resource]. – Access mode:

- <http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/> (Date of access: 24.02.2021). – The name from the screen.
17. The Chemistry Quality Eurolabels® Official Website. Introduction to the Chemistry Eurobachelor® Label [Electronic resource]. – Access mode: http://ectn-assoc.cpe.fr/chemistry-eurolabels/n/e111_Introduction_EBL.htm (Date of access: 24.02.2021). – The name from the screen.
  18. The European Qualifications Framework for lifelong learning [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.eqavet.eu/gns/policy-context/> (Date of access: 24.02.2021). – The name from the screen.
  19. Tuning Educational Structures in Europe [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.unideusto.org/tuningeu/> (Date of access: 24.02.2021). – The name from the screen.

Навчальне видання

Кайдалова Лідія Григорівна
Науменко Наталія Вікторівна
Романовська Олена Олександрівна

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ З ПЕДАГОГІЧНОЮ ПРАКТИКОЮ

**Методичні рекомендації
до практичних та семінарських занять для аспірантів**

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,5. Тираж 100 пр. Зам. № _____.

Національний фармацевтичний університет
вул. Пушкінська, 53, м. Харків, 61002
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серії ДК № 3420 від 11.03.2009.

Надруковано з готових оригінал-макетів у друкарні ФОП Азамаєв В.Р.
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.
Запис № 24800170000026884 від 25.11.1998 р.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ХК № 135 від 23.02.05 р.
м. Харків, вул. Познанська 6, к. 84, тел. **(057) 362-01-52**
e-mail:bookfabrik@rambler.ru

1.